

LA UTOPIA LINGÜÍSTICA DE GABRIEL DE FOIGNY: *LA TERRE AUSTRALE CONNUE.*

Antoni ARNAL I BELLA

Un dels postulats de la lingüística moderna, acceptat per tothom, és que la llengua és un sistema de símbols immotivats i arbitraris, en la mesura que no hi ha cap relació entre els elements que configuren la imatge d'un signe lingüístic i els seu contingut semàntic. És a dir, que no hi cap relació necessària entre el significat i el significat. El mot arbitrari vol dir més exactament immotivat, perquè allò que lliga el significat i el significat no és una necessitat, ni natural, ni real.

Aquesta separació oberta entre les paraules i les coses ha contribuït a dibuixar, per ruptura amb la natura, allò que constitueix el domini de la ciència lingüística. Precisament en aquesta separació rau «l'originalité du domaine linguistique». ¹

Aquesta nova orientació es remonta a la publicació pòstuma del *Cours de linguistique générale*, de Saussure, l'any 1916. Presenta un principi: l'arbitrarietat del signe lingüístic, afegint que: «Le principe énoncé... domine toute la linguistique de la langue; ses conséquences sont innombrables... les signes entièrement arbitraires réalisent mieux que les autres l'idéal du procédé sémiologique». ² Meillet farà d'aquest principi un axioma necessari per establir la possibilitat d'una lingüística històrica: «En effet si le signe avait avec la chose signifiée un rapport de nature ou de nécessité, aucune comparaison ne serait probante, et il n'y aurait pas de grammaire comparée.» ³ El postulat queda així demostrat pels seus antecedents i no per les seves conseqüències.

El rendiment en l'anàlisi de la llengua, d'aquest principi o axioma de la lingüística moderna, es troba exposat amb claredat per Martinet en un article sobre la «doble articulació lingüística»: les frases s'articulen en mots, els mots ho fan en fonemes, de manera que l'estructura de la llengua comporta una jerarquia d'elements sobreposats, dels quals, només els primers són portadors de significacions. Els fonemes juguen un paper que no és significatiu, sinó únicament *distintiu*, la seva funció és diferenciar les unitats significatives, per permetre reconèixer-les, de la mateixa manera que hom distingeix les fesomes conegudes per mitjà dels seus trets característics ⁴. Els fonemes no

tenen, doncs, relació directa amb el sentit. Encara que hi pugui haver un cert valor simbòlic en els sons d'una llengua, cap investigador de la lingüística moderna no començarà per demanar-se sobre el valor representatiu dels fonemes de la llengua que estudia, com trobem en Plató ⁵, i amb reiteració en els segles XVII i XVIII.

En l'ideal lingüístic que, en el segle XVII, representa la llengua primitiva, la correspondència amb el món era possible perquè hom partia d'una idea de llengua que de fet, només era una nomenclatura. Des d'aquesta posició, la llengua esdevenia necessàriament només una col·lecció de vocables, la funció dels quals s'esgota en una sèrie de relacions puntuals entre els noms i les coses. La llengua primitiva serà, doncs, un repertori d'imatges fídel·les de la realitat. Aquesta concepció lingüística, a més de pressuposar que el lligam que uneix les coses amb els noms, és una operació senzilla, cosa ben llunyana de la veritat, implica que les idees sempre són anteriors a les paraules. Tant en Plató, en el *Cràtil*, com en tota l'epistemologia lingüística del segle XVII, reposa sobre l'ectopia del llenguatge en relació al pensament.

Seguint doncs, aquesta concepció ingènua, una llengua seria un repertori de paraules, és a dir, una producció vocal o gràfica, cadascuna corresponent a una cosa. Segons Martinet, ⁶ aquesta noció de llengua repertori es basa en la idea simplicista segons la qual tot el món s'ordena en categories d'objectes perfectament distints, cadascun necessàriament dotat d'una designació particular en cada llengua.

D'aquesta manera, l'estudi de la llengua es converteix en una investigació sobre els mots. Si les paraules no anuncien res sobre la cosa, en tant que substància, aleshores és que són imposats arbitràriament. Si, però, anuncien alguna cosa, vol dir que són «naturals».

Un llenguatge, que és natural perquè és universal i lògic, ha de tenir un nexa amb els objectes reals, les sensacions o els pensaments. Durant tota l'època inclosa en l'episteme clàssica, ⁷ hom es demana amb insistència sobre quina relació hi ha entre sistema de signes que constitueix les llengües naturals, i tot allò que no en forma part.

Aquest fet de suposar el nom i la cosa estretament relacionats, és un tret del pensament mític, predominant en la cultura occidental fins fa ben poc. Des del moment en què hom creu que hi ha una relació entre l'objecte i la seva imatge, és possible poder exercir alguna influència sobre la cosa. És la creença en l'encantament, en el poder màgic de la paraula, que es troba en les religions en el poder del nom de Déu.

En el context intel·lectual del segle XVII, encara en molts aspectes sota la influència religiosa, la conquesta dels secrets de l'univers està íntimament lligada a la nostàlgia del verb perdut. Les teories lingüístiques sovint s'orienten vers la recerca d'un paradís lingüístic per la via gramatical o etimològica, o tracten de redimir els efectes de la confusió de Babel, estenen la Paraula o

el saber, malgrat la diversitat de llengües, mitjançant llengües inventades.

Amb el faraó Psammètic⁸ comença una recerca del mot primitiu, un dels moments més importants de la qual, serà la descoberta del sànscrit a finals del segle XVIII, i, que de molt diverses maneres encara continua. Des de la teologia, en el segle XVII, o des de la «philosophie» en el XVIII, que identificarà l'absència de «cultura» amb un estat «natural», el somni perseguit és el retorn als orígens, a un estat original de la humanitat. El moment clau és el començament, de la humanitat, o de la consciència, i l'instrument n'és la paraula.

Tant l'inici de l'Evangeli de Sant Joan: «in principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum», com en el Gènesi: «Dixitque Deus: Fiat lux», (III); «Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum» (VI), són font inesgotable d'interpretacions lingüístiques en el segle XVII, de la mateixa manera que cent anys després ho seran els nens salvatges.⁹

En l'ambient teològic que envolta tot el saber, la primera manifestació divina és una manifestació verbal. La creació començà quan Déu parlà: «dixitque Deus», és a dir, féu existir les coses donant-los un nom.

A començaments del segle XVII, segons el filòsof místic alemany Jacob Böhme, el verb de Déu continua vivint en les coses, en allò que anomena «llenguatge natural» (*Natursprache*). Aquest llenguatge natural era el que existia a l'Eden abans de la caiguda, i donava a l'home el mateix poder que Déu sobre els objectes inanimats. Amb la caiguda, l'home va perdre el seu rang diví, però li queda la llengua. És mitjançant la llengua que l'home pot tornar a obtenir la seva antiga divinitat.

Les lletres de les paraules, exhalades per l'ànima, són formacions d'un «centrum» diví, i encara que canviïn de lloc en el mot per desplaçament o substitució, cadascuna encara té un lloc original al «centrum». Tant és així, que d'acord amb el seu biògraf Frankenberg, l'any 1600, després d'una il·luminació divina, Böhme podia comprendre totes les llengües gràcies al llenguatge natural que coneixia, perquè aquest llenguatge natural és l'arrel o marc de totes les llengües de l'univers, i en ell hi ha el coneixement de totes les coses.¹⁰ Aquest llenguatge natural seria la llengua a partir de la qual totes les altres haurien sorgit, de manera que totes en serien dialectes. És tracta, doncs, de la «lingua humana» o «llengua matriu», com la que Tallemant des Réaux descriu en les *Historiettes*, on parla d'un descobridor de la llengua matriu o llengua primitiva:

Il y avait à Vitré en Bretagne, un avocat peu employé, nommé des Vallées. Cet homme était si né aux langues qu'en moins de rien il les devinait, en faisait la syntaxe et le dictionnaire. En cinq ou six leçons il montrait l'hébreu. Il prétendait avoir trouvé une langue matrice qui lui faisait entendre toutes les

autres. Le cardinal Richelieu le fit venir ici, mais il se brouilla avec de Muys, le professeur en langue hébraïque. et un autre. ¹¹

De manera semblant, en el seu viatge a *Les États et empires du Soleil* (1652), Cyrano de Bergerac ¹² trobà, en «une de ces petites terres qui voltigent à l'entour du Soleil, que les mathématiciens appellent des macules», un petit home, que durant tres hores li parlà en una llengua que no havia sentit mai, i que no tenia relació amb cap llengua d'aquest món. Tanmateix però, l'entengué més de pressa que si hagués estat la seva llengua materna. Cyrano reconegué en aquesta llengua miraculosa la llengua matriu de la humanitat, aquella que parlà Adam al Paradís. Aquesta troballa lingüística en una obra de ficció, és l'exemple d'un dels principals somnis del segle XVII: trobar la llengua natural encara usada en algun lloc de l'Univers, que precisament, pel seu caràcter natural, hi està en harmonia:

«Qui rencontre cette verité de lettre, de mots, et de suite, ne peut jamais en s'exprimant tomber au-dessous de sa conception: il parle toujours égal à sa pensée: et c'est pour n'avoir pas la connaissance de ce parfait idiome que vous demeurez court, ne connaissant pas l'ordre ni les paroles qui puissent expliquer ce que vous imaginez.» Je lui dis que le premier homme de notre monde s'était indubitablement servi de cette langue matrice, parce que chaque nom qu'il avait imposé à chaque chose, déclarait son essence. Il m'interrompit, et continua: «Elle n'est pas simplement nécessaire pour exprimer tout ce que l'esprit conçoit, mais sans elle on ne peut pas être entendu de tous. Comme cet idiome est l'instinct ou la voix de la nature, c'est pourquoi si vous en aviez l'intelligence, vous pourriez communiquer et discourir de toutes vos pensées aux bêtes, et les bêtes à vous de toutes les leurs, à cause que c'est le langage même de la nature, par qui elle se fait entendre à tous les animaux.

«Que la facilité donc avec laquelle vous entendez le sens d'une langue qui ne sonna jamais à votre ouïe ne vous étonne plus. Quand je parle, votre âme rencontre, dans chacun de mes mots, ce vrai qu'elle cherche à tâtons; et quoique sa raison ne l'entende pas, elle a chez soi nature qui ne saurait manquer de l'entendre.

– Ha! c'est sans doute, m'écriai-je, par l'entremise de cet énergique idiome, qu'autrefois notre premier père conversait avec les animaux, et qu'il était entendu d'eux?

Marin Mersenne, probablement el filòsof més important del cercle de Descartes, intenta reconciliar la ciència amb la religió atacant principalment el corrent ocultista inspirat en Böhme, per això refusa, decididament, qualsevol identificació entre les llengües humanes i el «logos» diví. Com a racionalista, descarta qualsevol recerca mística: fos com fos la llengua original, el secret de la unió de les coses i dels signes, en la seva conformitat natural, s'ha perdut. Ja no hi ha cap possibilitat de retrobar-la, ja que segons la seva metafísica, no coneixem les essències. Només Déu i els àngels poden designar

les coses pels seus noms propis. En les seves obres *Quaestiones in Genesim* (1623) i *La vérité des sciences contre les sceptiques ou pyrrhoniens* (1625), admet la possibilitat que potser Déu va revelar a Adam els noms que convenien a la natura de les coses, però la multiplicitat de les llengües i la seva evolució, fan que no puguem ja buscar el signes de les coses en les llengües existents.¹³ A més, els noms que Adam va donar als animals són «indifférents» i purament «arbitraires». Des del seu origen, el llenguatge ha estat regit per una convenció.

En l'epistola dedicatòria del seu *Traité de l'Harmonie universelle* (1636), Mersenne nega que en l'univers es donés una «harmonie archétype», l'expressió de la qual seria la llengua natural tan buscada. Amb això allibera la llengua de tota necessitat originària en favor del poder creador de la raó humana i de l'arbitrarietat dels signes:

et il n'est pas nécessaire qu'une langue soit naturelle pour être la meilleure de toutes mais il suffit qu'elle exprime le plus nettement et le plus brièvement qui se puisse faire les pensées de l'esprit et les désirs de la volonté. (1636 [1963]: I. l. prop. XII p. 12).

Es tracta de dominar aquesta arbitrarietat per facilitar-ne el desplegament seguint el llenguatge model del mecanicisme.¹⁴

L'arbitrarietat dona la possibilitat de constituir una llengua artificial més perfecta que les que existeixen. Aquesta idea és el nucli de la utopia lingüística del segle XVII, vinculada al desenvolupament de les matemàtiques i a una reducció mecanicista de l'univers que permet un nou dexiframent de la realitat. Això fa pensar que es podria crear una clau que, en fer intel·ligible el món, faria regnar l'ordre i la precisió en l'univers mental.

Segons Mersenne, el millor llenguatge que hom pot fer seria aquell en què un petit nombre d'elements bàsics es combinessin de la manera més clara possible per abarcar el major nombre d'idees. La superioritat d'una llengua així es veu en l'aritmètica:

qui sert seulement de 10 caractères différents pour exprimer tout ce qui est dans sa puissance, et dans son estenduë.

Les idees de Mersenne provenen directament del seu interès per l'*ars combinatoria* en la permutació dels nombres.¹⁵ En el *Préface au lecteur*, de *l'Harmonie universelle*, la proposta d'una llengua universal, on hi entrarien els caràcters escrits i la llengua parlada, és explicada com una de les aplicacions de les taules de permutacions.

Si l'on pouvait inventer une langue dont les diction eussent leur signification naturelle, de sorte que tous les hommes entendissent la pensée des autres à la seule prononciation sans en avoir appris la signification, comme ils entendent

que l'on se réjouit lorsque l'on rit et que l'on est triste quand on pleure, cette langue serait la meilleure de toutes les possibles: car elle ferait la même impression sur tous les auditeurs, que feraient les pensées de l'esprit si elles pouvaient immédiatement communiquer entre les hommes comme entre les Anges. Mais puisque le son des paroles n'a pas un tel rapport avec les choses naturelles, morales et surnaturelles, que leur seule prononciation nous puisse faire comprendre leur nature, ou leurs propriétés, à raison que les sons et les mouvements ne sont pas des caractères attachés aux choses qu'ils représentent, avant que les hommes aient convenu ensemble, et qu'ils leur aient imposé telle signification qu'ils ont voulue, et que les noms qu'Adam a imposés aux animaux sont aussi indifférentes de leur nature à signifier les pierres ou les arbres que les animaux, comme l'on avouera si l'on examine judicieusement les vocables hébreux ou chaldéens, que l'on tient avoir été conçus par Adam, puisque les lettres, les syllabes et leur prononciation sont indifférentes, et ne signifient autre chose que ce que nous voulons, il faut voir si l'art et l'esprit des hommes peut inventer la meilleure langue de toutes les possibles; ce qui ne peut arriver si l'on ne suppose premièrement que la meilleure langue est celle qui explique les notions de l'esprit le plus brièvement et le plus clairement, (1636 [1963]: p. 65).

Seria un llenguatge basat en la simbolització d'acord amb les espècies i les diferències, de manera que cada propietat individual estaria representada per un símbol diferent:

Si l'on prend la liberté de feindre une langue universelle composee de toutes les dictiones possibles, dont les racines, ou les dictiones radicales soient dans une assez grand nombre pour fournir des noms differens à chaque propriété de toutes les espèces, ou de tous les individus; et que l'on suppose qu'Adam a eu la parfaite connaissance de toutes les sciences, et des propriétés de chaque chose, l'on peut s'imaginer qu'il a donné autant de noms à chaque espèce, par exemple à chaque animal, comme il y a reconnu de propriétés différentes. (1636 [1963]: p. 73).

La millor llengua serà aquella que hom pot fer amb totes les diccions que es poden combinar amb les lletres. Si hom pren com a signe les lletres de l'alfabet, hi ha 22 signes originaris, amb una lletra hom fa 22 diccions, amb dues 484, amb tres 10648 etc. Totes les diccions de les llengües que existeixen actualment no són suficients per donar a cada cosa un nom que li sigui particular. Hom està obligat a usar paraules generals per significar les coses particulars. En canvi, en la llengua universal de Mersenne, el nombre de diccions és tan gran que:

Il ne faut que 46 caractères pour exprimer le nombre des grains de sable qui rempliraient toute la solidité du firmament, c'est-à-dire tout le monde qui nous est connu.

De la mateixa manera que un individu pot tenir diferents noms que responguin a totes les seves propietats.

Mersenne admet la capacitat de formar una llengua natural partint de la hipòtesi que les lletres signifiquen quelcom naturalment. La proposició 50 duu un títol força significatiu:

Determiner si les sons de la voix peuvent avoir une telle analogie avec les choses signifiees, que l'on puisse former une langue naturelle. (1636 [1963]: p. 65)

Basant-se en cites poètiques dels clàssics, en què s'usa el so per formar assonàncies i al·literacions, tracta de demostrar que hi ha una capacitat analògica en les lletres que té una base empírica:¹⁶

«a» et «o» sont propes pour signifier ce qui est grand et plein... «e» signifie les choses déliées et subtiles... i les choses très minces et très petites... «o» sert pour exprimer les grandes passions... et pour représenter les choses qui sont rondes... «u» signifie les choses obscures et cachées... (1936 [1963]: p. 75)

I així, igualment amb les consonants: la «f» representaria el vent i el foc, la «l» les coses toves, «m» la grandesa, «n» l'obscuritat. És tractaria, doncs, que les vocals i les consonants es combinessin segons el que han d'expressar.

Tanmateix, ja es veu que un esquema així només pot ser la carcassa bàsica d'una llengua que res no significaria sense un acord previ. D'altra banda, per Mersenne aquesta llengua només representa un somni. Però, aquesta utopia lingüística trobarà el seu camp de desenvolupament en el segle XVII, amb els constructors de llengües filosòfiques, fruit de la desconfiança amb què els nous científics miraven les llengües naturals, i la confiança il·limitada que tenien en l'aritmètica com a expressió de la raó.

L'ús de llengües inventades en les obres de ficció ha estat des de sempre un recurs comú, usat amb intencions molt diverses. Entre aquestes obres literàries, són especialment interessants des del punt de vista lingüístic, les llengües filosòfiques ideals en els viatges imaginaris del segle XVII.¹⁷

A partir del segle XVI, s'obre la possibilitat d'existència de mons infinits, gràcies als descobriments astronòmics. John Wilkins, un dels principals lingüistes del segle XVII, preocupat pels problemes de la comunicació, publica el 1641, *The Discovery of a new World or a Discourse tending to Prove that it is Probable that There May Be a Habitable World on the Moon*,¹⁸ una obra típica de l'ambient de l'època. Entre els llibres més populars, a finals del XVII, hi ha el del cartesià Bernard le Bovier de Fontenelle: *Entretiens sur la Pluralité des Mondes*, (1686), i l'obra de Christian Huygens: *The Celestial Worlds Discovered; or, Conjectures Concerning the Inhabitants, Plants, and Productions of te Worlds in the Planets* (1698), que conegueren nombroses edicions.¹⁹

Hom comença a imaginar l'existència d'un nombre infinit de noves llengües, necessàries per a tot aquest univers ple de planetes que no són inferiors en dignitat a nosaltres, com diu Huygens. En el seu llibre, ple d'especulacions sobre els habitants d'altres móns, els presenta sempre com uns savis que coneixien l'astronomia, la geometria, l'aritmètica, i l'escriptura:

Then the necessity in such observations of marking down the epochas or accounts of time, and by transmitting them to posterity, will force us to grant them the art of writing; perhaps very different from ours, which is commonly used, but I dare affirm no more ingenious or easy. For how much more ready and expeditious is our way, than by that multitude of characters used in China: and how vastly preferable to knots tied in cords, or the pictures in use among the barbarous people of Mexico and Peru? ²⁰

És gràcies als nous coneixements de les llengües d'Amèrica, dels mars del Sud, i de la Xina, que hom pot omplir els nous mons de fantasies lingüístiques. Alhora que hom plantejava la possibilitat de l'existència de mons infinits, els exploradors tornaven amb notícies de llengües desconegudes. Per això, llocs tan allunyats com la Terra Incognita Australis, semblen els escenaris més adients per als somnis racionalistes dels gramàtics del segle XVII.

Brian Walton, discutint el nombre de llengües que hi deu haver en el món, es demana en la seva *Biblia sacra polyglotta* (1657), qui ens podria dir quantes llengües desconegudes es podrien trobar en les regions de l'Atlàntic, o lluny, nord enllà. Qui gosa profetitzar quantes llengües es poden trobar a la terra incognita Australis:

Quot sunt in Orbe Atlantico et apud Hyperboreos, quins nobis epicabit: quot in Terra Australi incognita, aliisque terris nondum exploratis quis vel divinare audet...? ²¹

Com altres lingüistes d'aquest període, Walton era conscient que el descobriment de noves terres durant els segles XVI i començament del XVII, havia proporcionat als europeus la notícia de moltes noves llengües fins aleshores desconegudes. Els informes dels missioners parlaven d'estranyes llengües, com la dels indis Hurons a Amèrica, o la més intrigant de totes, el xinès. ²²

En els viatges imaginaris, escrits sota la influència dels autèntics, no hi podien faltar les descripcions de noves llengües. En algun cas aquestes llengües només pretenen ser un entreteniment més, com els anagrames de Fontenelle en la seva *Relation de l'isle de Bornéo* (1684), o l'invent d'una escriptura en l'obra de Restif de a Bretonne: *La Découverte australe* (1781).⁽²³⁾ Altres autors, però, es mostren molt més ambiciosos en les seves preten-

sions. Entre la publicació del viatge de Cyrano de Bergerac a la lluna (1662), i el viatge terrestre de Gabriel de Foigny: *La Terre Australe Connue* (1676), s'havia desenvolupat a Europa un moviment orientat a la construcció d'una llengua universal, en part inspirada pel coneixement de l'escriptura xinesa. Els viatgers de l'irreal trobaran aquesta idea posada en pràctica en els incògnits mars del sud. El joc consisteix a transportar-nos a una terra imaginària, i comparar l'absurda vida dels europeus amb aquestes societats justes i felices. On els pobles d'Europa hi ha el caos, en aquestes civilitzacions imaginades impera l'ordre i la igualtat.²⁴ Mentre que les llengües europees estan plenes d'irregularitats i incoherències, les llengües d'aquests pobles són perfectament regulars i filosòfiques.

En tots els casos es tracta d'una llengua basada en els principis d'una gramàtica racional, com a resultat de l'aplicació de mètode geomètric en el llenguatge. Però, alhora aquestes llengües formen part de la tradició que, com Leibniz, considerava la civilització i la llengua xinesa com l'aplicació de racionalisme.²⁵

Allò que aquestes societats tenen de més sorprenen, és el triomf de l'esperit geomètric. Tot hi és regulat i ordenat d'acord amb el nombre i la mesura, aplicat a totes les manifestacions de la vida. Per tant, el seu llenguatge serà l'expressió de la raó.

Gabriel de Foigny, autor d'una gramàtica llatina (1674), és autor també d'un viatge imaginari: *La Terre Australe Connue: c'est-à-dire, la description de ce pays inconnu jusqu'ici, de ses moeurs et de ses coutumes*, (1676);²⁶ on hi ha la descripció d'una llengua filosòfica, del tipus de la de Wilkins, Delgarno i Leibniz,²⁷ però ara en funcionament.

En el prefaci de l'obra, el viatger, Jacques Sadeur tracta de demostrar que la seva narració no és imaginària sinó real. Es basa en els testimonis de Fernando Gallego, que havia enviat informes sobre l'existència d'un gran continent en els mars del sud, però sobretot, en Pedro Fernández de Quirós, el descobridor de les Noves Hèbrides, l'any 1610. Per provar la veritat del seu relat, Sadeur tracta de mostrar la relació del seu viatge amb el de Fernández de Quirós, que havia trobat una terra més populosa i fèrtil que Europa, i en la qual, els habitants eren molt més alts i vivien molts més anys.²⁸

Durant una travessia per mar, Sadeur és capturat pels pirates i comença així per a ell, el més fatídic dels viatges. El seu vaixell naufraga en una tempesta, Sadeur se salva rescatat per uns portuguesos que navegaven cap a les Índies, però quan arriben a Àfrica del Sud, un temporal els esclata contra les roques. Afortunadament, altre cop se salva i finalment, després d'innombrables aventures, arriba a les costes d'un continent desconegut on es troba amb els pobladors de la Terra Incognita Australis.

Els habitants d'aquesta terra, eren hermafrodites, més alts que els euro-

peus, i estaven tan acostumats a anar despullats, que no poden pensar a posar-se robes, sense declarar-se al mateix temps enemics de la Natura i de la Raó. Després d'assabentar-se del seu perfecte sistema educatiu i de la seva religió, Sadeur descobreix que la civilització dels australians es remonta a molt abans de la Bíblia, i era pel cap baix tan antiga com podia ser la dels xinesos segons Spizelius o La Preyère.²⁹

Naturalment, calia que els racionals i científics australians parlessin una llengua tan racional com aquelles que havien inventat Dalgarno, Wilkins o Leibniz. Foigny descriu una llengua que sembla posar en pràctica els principis anunciats per Mersenne en la seva *Harmonie universelle*.

Els australians tenien tres maneres d'expressar-se: oralment, per signes i per escrit. Però a diferència dels europeus, feien molt més ús del signes, fins al punt que tenien converses de moltes hores sense usar cap altra mena de mitjà d'expressió:

Ils ne parlent que lorsqu'il est nécessaire de lier un discours et de faire une longue suite de propositions. Tous leurs mots sont monosyllabes, et leurs conjugaisons sont toutes semblables, par exemple AF signifie aimer, et voici comme ils le conjuguent au présent: LA, PA, MA, j'aime, tu aimes, il aime; LLA, PPA, MMA, nous aimons, vous aimez, ils aiment. Ils n'ont qu'un prétérit que nous appelons parfait: LGA, PGA, MGA, j'ai aimé, tu as aimé, etc., LLGA, PPGA, MMGA, nous avons aimé, vous avez aimé, etc. Le futur, c'est LDA, PDA, MDA, j'aimerai, tu aimeras, etc., LLFA, PPDA, MMDA, nous aimerons, vous aimerez, etc. Travailler, en langue australienne, c'est UF; ils le conjuguent ainsi: LU, PU, MU, je travaille, tu travailles, il travaille; GU, PGU, MGU, j'ai travaillé, tu as travaillé, il a travaillé, et ainsi des autres tems.

Ils n'ont aucune déclinaison, ni même aucun article et très peu de noms. Ils expriment les choses simples par une seule voyelle, et celles qui sont composées par les voyelles qui signifient les principaux d'entre les corps simples dont elle sont composées. Ils ne reconnaissent que cinq corps simples, dont le premier et plus noble est le feu qu'ils appellent d'une seule lettre A, le second est l'air qu'ils appellent E, le troisième est le sel qu'ils nomment O, le quatrième l'eau nommée I, et le cinquième la terre nommée U.

Tous leurs adjectifs et leurs épithètes se marquent par une seule consonne dont ils ont un bien plus grand nombre que les Européens. Chaque consonne signifie une qualité qui convient aux choses marquées par les voyelles; ainsi B veut dire clair, C chaud, D désagréable, F sec, et suivant ces explications, ils forment si parfaitement leurs noms qu'en les entendant on conçoit aussitôt la nature de la chose qu'ils nomment. Ils appellent par exemple, les étoiles AEB, mot qui fait entendre tout d'un coup les deux corps simples dont elles sont composées, et qu'elles sont avec cela lumineuses. Ils appellent le soleil AAB, les oiseaux OEF, ce qui marque tout à la fois qu'ils sont d'une matière sèche, piquante et aérienne. Ils nomment l'homme VEL, ce qui signifie une substance partie aérienne, partie terrestre, accompagnée d'humidité; et ainsi autres choses. L'avantage de cette façon de parler est qu'on devient philosophe en apprenant

les premiers mots qu'on prononce et qu'on ne peut nommer aucune chose en ce pays, qu'on n'explique sa nature en même tems; ce qui passeroit pour miraculeux, si on ne sçavoit pas le secret de leur alphabet et de la composition de leurs mots. (1676 [1978]: p. 130).

Com en la llengua tan buscada en el segle XVII es tracta aquí, que a una experiència de la matèria del llenguatge, correspon una revelació immediata de la natura del món, o sobretot una explicació permanent. Una explicació, com en la llengua adàmica, basada únicament en l'acte de donar nom. En aquesta llengua ha desaparegut la sintaxi, no hi ha declinacions, ni l'autor no ens dona mai cap exemple de frase. Com en les «llengües filosòfiques», és una llengua en què les lletres de les paraules donen una descripció científica de la cosa significada³⁰:

Si leur façon de parler est si admirable, celle d'écrire l'est encore davantage. Ils n'ont que des point pour expliquer leurs voyelles, et ces points ne se distinguent que par leur situation; ils ont cinq places: la supérieure signifie l'A, la suivante l'E, etc. (...). Ils ont trente-six consonnes, dont vingt-quatre sont très remarquable: ce sont de petits traits qui environnent les points et qui signifient par la place qu'ils occupent; (...)

Le R signifie clair, le C chaud, l'X froid, L humide, F sec, S blanc, N noir, T vert, D désagréable, P doux, Q plaisant, R amer, M souhaitable, G mauvais, Z haut, H bas, J rouge, A joint avec I paisible. Aussitôt qu'ils commencent un mot, ils connaissent la nature de la chose qu'il signifie comme quand ils écrivent ce mot IPM on entend aussitôt une pomme douce et désirable; IZD un fruit mauvais et désagréable. (1676 [1978]: p. 131).

Si la societat dels australians era racional i científica, comparada amb les societats europees, era natural que parlessin una llengua així, que evita les discrepàncies filosòfiques i científiques, a les quals tan afeccionats eren els europeus. Cal no oblidar que allò que guiava molts inventors de llengües filosòfiques, era la seva aplicació, i molta gent creia, quan Foigny va escriure el seu viatge imaginari, que el llenguatge de la Xina era una mena de llengua racional similar a la dels australians; és a dir, que en algun lloc de la terra hi havia qui parlava una llengua filosòfica com a llengua materna.

NOTES

- 1.- J. Derrida: *De la grammatologie*, París (1967), p. 459.
- 2.- F. Saussure: *Cours de Linguistique Générale*, París (1916 [1949]: p. 100)
- 3.- A. Meillet: Crítica de «Pagliaro: Summario de linguistica indoeuropea», *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris*, 21, (1931: p. 23)
- 4.- A. Martinet: *Recherches structurales, Travaux du Cercle Linguistique de Copenhague*, 5, (1949: p. 30-37.)

- 5.- Plató, en el *Cràtil*, dona nombrosos exemples de la relació dels sons amb el seu significat, així: «La lletra 'r', repeteixo, semblà a qui posava els noms un bon instrument de moviment per a imitar la 'traslació' (phora) 426d... En canvi, la 'i' ha servit per a totes les coses lleus 426e... De la mateixa manera, amb la 'ph', la 'ps', la 's', la 'z' que són lletres espirades, imita tot allò que ho és, com 'fred' (psukhron), 'bullent' (zeon) 427a... En canvi la força que la 'd' i la 't' reben de comprimir i de recolzar la llengua, pensà, sembla, que seria útil per a la imitació de 'lligam' (desmos) i d'atur' (stasis) 427b.» Edició bilingüe, versió catalana J. Olives, Barcelona, (1952: p. 103) (Fundació Bernat Metge).
- 6.- A. Martinet: *Eléments de linguistique générale*. Paris (1960: pp. 13-14)
- 7.- La noció d'*episteme* es troba en l'obra de M. Foucault, *Les mots et les choses*, Paris (1966). No es tracta d'una mena de racionalitat que mostri la unitat d'un període, sinó de totalitat de relacions que s'hi poden descobrir, entre les ciències, quan hom les analitza des del punt de vista de les condicions en què opera un enunciat (p. 191). Els segles XVII i XVIII, des d'aquesta anàlisi, quedarien incloses en l'anomenada episteme clàssica.
- 8.- Heròdot explica a *Histories*, I, II., com Psammètic I, faraó d'Egipte, per saber quina havia estat la primera llengua de la humanitat, va fer que dos nadons restessin aïllats, i que mai no sentissin cap paraula, fins que pronunciessin el primer mot, que lògicament suposava que havia de ser en la primera llengua que va existir.
- 9.- En el segle XVIII, el tema de l'origen i adquisició de la llengua es converteix en el mitjà per explicar la natura humana. Cf. H. Aarsleff: *The Tradition of Condillac: The Problem of the Origin of Language in the Eighteenth Century and the Debate in the Berlin Academy before Herder*, a D. Hymes (ed.): *Studies in the History of Linguistic Traditions and Paradigms*, Bloomington, (1974: p. 97)
- 10.- W. Kayser: «Böhmes Natursprache und ihre Grundlagen», *Euphorion*, 31, (1930: pp. 521-562.)
- 11.- Taillemant des Réaux: *Historiettes*, LXVI. Citat per Tannery i de Waard a *Correspondance dit P. Marin Mersenne*, Beauchesne, (1936: t. II, p. 329.)
- 12.- 1.^a edició pòstuma es de l'any 1662. En l'actualitat inclòs a *Histoire comique des États et empires de la Lune et du Soleil*.
- 13.- R. Lenoble: *Mersenne et la naissance du mécanisme*, Paris, (1943: p. 515.)
- 14.- Cf. V. Salmon: *The Works of Francis Lodwick, A Study of his Writings in the intellectual context of the 17th Century*, Londres, (1972).
- 15.- Durant tot el segle XVII hi ha nombrosos intents d'aplicar la combintòria matemàtica a la construcció d'una llengua perfecta, inspirats en l'*Ars magna* de Llull. Cf. J. Carreras: *De Ramón Lull a los modernos ensayos de formación de una lengua universal*, Barcelona, (1946: p. 15-30).
- 16.- Charles de Brosses, en el *Traité de la formation mécanique des langues et des principes physiques de l'étymologie*, Paris (1765), basa la seva recerca etimològica en la necessitat que els sons expressin l'essència d'allò significat. Així: "La première règle, la plus simple qu'indique la nature dans la formation des mots, est qu'ils soient vrais: c'est-à-dire qu'ils représentent la chose nommée aussi bien qu'il est possible à l'instrument vocal de la représenter. La vérité des mots, ainsi que celle des idées, consiste dans leur conformité avec les choses: aussi l'art de dériver les mots a-t-il été nommé étymologie, c'est-à-dire discours véritable: *etymus, verus; logos, sermo*. Nul duote que les premiers noms ne fussent convenables à la nature des choses qu'ils experiment; en juger autrement, ce serait croire les hommes insensés: car ce serait dire que leur but en parlant n'était pas de se faire entendre" (pp. 30-31).
- 17.- Els més importants són, el fantàstic *The Man in the Moone: or a Discourse of a Voyage thither*, By Domingo Gonsales The speedy Messenger, (1638), de Francis Godwin; i amb pretensions al·legòriques, *Histoire des Sevarambes, peuples qui habitent une partie du troisième continent appelé la terre australe. Contenant une compte exacte du government, des Moeurs, de la Religion, et du langage de cette Nation jusques aujourd'hui inconnue aux*

- peuples de l'Europe, (1677), de Denis de Vairasse, i els *Voyages et Aventures de Jacques Massé*, (1710), de Simon Tyssot de Patot. Cf. E. Seeber: «Ideal Languages in the French and English Imaginary Voyage», *Publications of the Modern Language Association of America*, 60, (1945: pp. 586-597.)
- 18.- Al final del llibre, Wilkins explica que quan va llegir la novel·la de Francis Godwin, *The Man in the Moone*, s'interessà per les idees que s'hi exposen, especialment el mètode mitjançant el qual, el protagonista, Domingo Gonsales, arriba a la lluna, però sobretot per la llengua que hi havia trobat. Cf. *The Mathematical and Philosophical Works of John Wilkins*, Londres (1802: p. 129.)
- 19.- P. Cornelius: *Languages in seventeenth -and early eighteenth- century imaginary voyages*, Ginebra, (1965), i E. Pons: «Les grammairiens, Vairasse et Foigny», *Revue de Littérature Comparée*, 12, (1932: p. 148.)
- 20.- p. 52. Citat per Cornelius (1965: p. 149).
- 21.- p. 4. Citat per Cornelius (1965: p. 171).
- 22.- Les notícies autèntiques sobre el xinès van arribar a Europa en el segle XVII a través dels missioners jesuïtes. Però la curiositat europea pel xinès s'inicià l'any 1585, quan Juan González de Mendoza va publicar a Roma una complicació sobre la *Historia del Grande i poderoso imperio de China*, en la qual reproduïa alguns ideogrames xinesos, i iniciava el mite del caràcter universal de l'escriptura ideogràfica. En acabar el segle XVI, de l'obra de Mendoza, que mai no havia estat a la Xina, se n'havien fet més de trenta edicions en les principals llengües d'Europa.
- La publicació l'any 1615, per Trigault, dels diaris de Mateo Ricci, que havia arribat a la Xina l'any 1601, *De cristiana Expeditione apud Sinas suscepta ab Societa Jesu*, serví per estendre el mite d'una escriptura comuna per a llengües diferents. Segons els informes dels missioners, els xinesos usaven uns caràcters universals, encara que parlessin llengües diferents, que expressaven les coses en elles mateixes. Aquesta escriptura podia ser entesa en les quinze províncies de la Xina i també pels japonesos i coreans, i fins i tot pobles més llunyans. Mentre les llengües parlades d'aquests pobles eren tan diferents com es pot imaginar, podien entendre el xinès perquè cada caràcter escrit en xinès representa una cosa individual.
- Bacon a *The advancement of learning*, quan parla de la possibilitat de representar les coses i les idees mitjançant uns «caràcters reals», que representarien les coses d'una manera convencional, posa l'exemple, corrent en l'època, del xinès: "It is use of China and the kingdoms of the high Levant to write in Characters Real, which express neither letters nor words in gross, but Things or Notions; inasmuch as countries and provinces, which understand not one another's language, can nevertheless read one another's writings because the characters are accepted more generally than the languages do extend; and therefore they have a vast multitude of characters; as many, I suppose, as radical words."
- Seguint aquests seggeriments, anys més tard, John Wilkins escriví a *Mercury, or The Secret and Swift Messenger* (1641): "That such a manner of writing is already used in some parts of the World, the Kingdoms of high Levant, may evidently appear from divers credible Relations. Trigaultius affirms, that though those of China and Japan doe as much differ in their Language, as the hebrew and the Dutch, yet either of them can, by this help of a common character, as well understand the books and the letters of the others, as if they were only their own" p. 106-7.
- Aquesta idea va esdevenir un lloc comú en el segle XVII, i tots els projectes de llengua universal que es van fer s'hi referien d'una manera o altra, fins al punt que en una carta al *Extraordinaire du Mercure*, De Vienne Plancy expressava la seva sorpresa que els caràcters xinesos no haguessin estat adoptats en tot el món "pour le commerce des Nations, puisqu'ils signifient immédiatement les pensées."
- 23.- J. Knowlson: *Universal language schemes in England and France 1600-1800*, Toronto and Buffalo, (1975: pp. 113-114.)

- 24.- La idea sempre present és que si Europa es pogués comunicar amb els australians, l'absurda manera de viure dels europeus canviaria del tot. Cf. P. Hazard: *La crisi de la conscience européenne*, París, (1935 [1961], I, pp. 42-47).
- 25.- Leibniz estava interessat en la teoria que suposava que el xinès era una llengua artificial, inventada per facilitar el comerç entre nacions diferents. D.F. Lach: «Leibniz and China», *Journal of the History of Ideas*, 6, (1945: p. 437).
- 26.- *Terre Australe Connue*, va ser publicada per primera vegada l'any 1676, probablement a Ginebra. L'any 1693, n'aparegué una altra edició en francès i una traducció anglesa editada a París.
- 27.- G. Dalgarno: *Ars signorum, vulgo character universalis et lingua philosophica*, Londres, (1661) (facsimil, Menston 1968). J. Wilkins: *An Essay towards a Real Character and a Philosophical Language*, Londres, (1668) (facsimil, Menston 1968). Leibniz és autor d'un projecte de llengua universal descrit per Couturat a *Opuscles et fragments inédits de Leibniz: extracts des manuscrits de la Bibliothèque Royale de Hannover*, París, (1903 [1961]).
- 28.- Probablement Quirós s'inventà una terra austral fantàstica, amb la intenció d'obtenir diners de Felip III per una nova expedició. Cf. A. Rainaud: *Le Continent Austral: Hypothèses et Découvertes*, París, (1893).
- 29.- Isaac la Peyère en la seva obra *Praeadamitae*, Amsterdam (1655), tracta de provar que el primer home fou creat abans que Adam, basant-se en la creença en l'antiguitat de les cultures americanes, tan antigues com les de Caldea, egípcia o xinesa. Totes aquestes cultures tenen llengües escrites molt diferents de les europees. Pintures a Amèrica, o ideogrames a Xina que van ser els que van inventar l'escriptura abans d'Adam.
Spezeliusa a *De Re Literaria Sinensium*, Leyden (1661), atribueix la invenció de les lletres als xinesos. Treu aquesta teoria del llibre de Preyel, *Artificia hominum miranda naturae, in Sina et Europa*, Frankfurt (1655), segons el qual, el diluvi va començar en el regnat del setè emperador de la Xina, que aleshores era un dels estats antediluvians més avançats. Preyel creu que va ser l'emperador Fohi qui inventà els caràcters xinesos, però no després del diluvi, sinó 500 anys abans.
- 30.- Rowland Jones en la seva obra *Hyeroglyphic: Or, A Grammatical Introduction to an Universal Language Consisting of English Signs*, Londres (1768) (Facsimil, Menston, 1970), la llengua és analitzada com una construcció mimètica i alhora combinatòria. Els seus elements (unes arrels monosil·làbiques) són una còpia de la realitat que funcionen combinant-se. Una combinatòria on cada mot indica per ell mateix, i de manera natural, el conjunt de propietats simples de què es compona l'objecte que designa.

En els vocables, la concatenació de les partícules ha comportat amb el temps algunes elisions de vocals radicals, que l'anàlisi haurà de restablir per retrobar la forma original i la motivació del sentit. Així, *blackish*, s'analitza com *b-li-ack-ish*, que segons l'autor voldria dir: «una cosa sense llum»; *cold*, en *ac-ol-id*, «ésser sense sol»; *property*, en *pe-or-pe-er-ty*, «possessió de parts del sòl i d'aigua o d'aquest globus»; i l'exemple curiós de *crocodile*, és a dir: *ac-ir-oc-o-di-il*, que significa «un animal aquàtic, actiu, colèric, i hipòcrita (1768 [1970: pp. 24-25]). Hom veu en aquesta combinatòria expressiva, com cada mot indica per ell mateix, i sense necessitat de cap aprenentatge, el conjunt de propietats de què es compona l'objecte designat.

BIBLIOGRAFIA

- FOIGNY, G. de (1676 [1968]): *La Terre Australe Connue; c'est-à-dire, la description de ce pays inconnu jusqu'ici, de ses moeurs et de ses coutumes*.

Par Mr. Sadeur. Avec les Aventures qui les conduisirent en ce Continent, et les particularitez du sejour qu'il y fit durant trente-cinq ans et plus, et de son retour. Reduites et Mises en Lumière par les soins et la conduite de G. de F. Vannes. Reedió de F. Lachèvre a *Libertins au XVIIe siècle, Les Successeurs de Cyrano de Bergerac*, t. XII, Ginebra.

MERSENNE, M. (1636 [1963]): *Traité de l'harmonie universelle*, Paris, 2 vol. (facsimil).

